

Fire linjer og et »leve« i Thisted

af Flemming Skipper

H. C. Andersen og Thisted. J. P. Jacobsen og Bent Haller. Og lidt Charles Darwin. Det begynder alt sammen en julidag 1859 på kajen i Thisted Havn.

2005 er H. C. Andersen-år. Eventyrdigteren fylder 200 år. Og han er en del af den lokale historie. Det er ganske vist.

H. C. Andersen skrev dagbog hele sit liv; her noterede han stort som småt, her blev alle de personer, han kom i forbindelse med, bogført – ja, nærmest som et bogholderi. Hvad det vel også var. Det indtryk disse mange mennesker havde gjort på digterens i sandhed følsomme væsen, hvilke rosende bemærkninger de havde haft til hans person og hans digtning. Vejret og andre bekymringer, glæder og sorger. H. C. Andersen var ikke uimodtagelig for ros – snarere tværtimod.

Hvis man slår op i dagbøgernes register, vil man kunne konstatere, at der er mere end en halv snes henvisninger til Thisted. Og der er henvisninger til især tre personer. Der er doktor Heiberg og hans kommende kone, Sara hedder hun; de var lige blevet forlovet

og stod inden længe foran præsten. Heiberg kender vi fra den lokale historie, han var læge i Thisted og derefter Viborg. De kom hos digteren på adressen i Nyhavn 18 i København, hvor han havde en lejlighed øverst oppe i en ejendom, eller han mødtes med dem til spisning ude i byen. Hos Andersens mange »familier«. Og der er en »Frøken Andersen fra Thisted«. Hun er flere gange nævnt i H. C. Andersens dagbøger. Når hun optræder, er det ofte med en tilføjelse om, at hun »altid kommer for sent«. Det er også en måde at blive en del af en verdensberømt digters univers. *Hende der altid kom for sent!* Det er trods alt de færreste, der efterlader sig spor overhovedet i den litterære verden.

Så er der J. P. Jacobsen. Der kan trækkes en linje mellem den unge digterspire og den ældre digter. Skal man tro tidligere litteraturhistoriske fremstillinger, så var den 12-årige Jens Peter på havnen i 1859, da dampskibet og H. C. Andersens lagde til kaj.

Det kan dog kun blive gætteri.

Til gengæld er det dokumenteret, at thistedboen og eventyrdigteren senere mødtes i de toneangivende litterære kredse i København. Det er i J. P. Jacobsens breve og i andre kilder. Og en indflydelse fra den ene til den anden digter kan ikke afvises.

Hvis man i dagbøgerne slår op under »Limfjorden« i det omfattende register over digterens rejser i ind- og udland – »at rejse er at leve«, som han sagde, Andersen, og som han også er blevet berømt for at have sagt – så er der ligeledes mange henvisninger.

affe	fundet sig, hvilket ogsaa andre Steder skal have
egte	været Tilfældet og hvori man tør see et glæde-
et	ligt Tegn paa en stigende Interesse hos Land-
ebte	boerne for Skoleunderviisningen.
sten	— Digteren Prof. H. C. Andersen anløb
is",	idag (paa Rejse til Frederikshavn) med Damp-
l i	skibet vor Havn og bragtes af de der Forsamlede
lev	et begejstret „Leve“.
æn-	— Dyrskuet i Koldby Kro den 20de ds.
ned	begyndte efter en heftig Diskussion i den forud-
nen	gaaende Generalforsamling af Spørgsmaalset om,
det	hvorvidt det thyslandske landoekonomiske Selskab,
	der nu har bestaaet siden 22de Februar 1841,

»Thisted Amtsavis og Avertissementstidende« lørdag den 23. juli 1859.

H. C. Andersen var – sin følsomhed, ud-satheden, til trods – en uforfærdet rejsende. Han var 1800-tallets mest berejste danske digter. Der var røvere og andet skidtfolk, der truede datidens rejsende i udlandet, befordringsmidlerne var ikke just, hvad vi i dag ville kalde »komfortable«. Det var skrumler af dagvogne, hestetrukne vogne på dårlige veje både herhjemme og nede sydpå. Og nået frem til et overnatningssted var noget af det første, digteren trak op af sin store rejsekuffert et lille skilt, han derefter anbragte på bordet ved siden af sengen: »Jeg er kun skindød«. Det stod der. Hvis han skulle få et ildebefindende i sengen – ja, ligefrem ligge og »dø« – skulle alle genoplivningsforsøg gennemføres. Det kunne jo være, han kun var – jo, skindød. Bare tanken om at blive begravet som skindød ... det var nok! Der var dengang de skrækkeligste historier i omløb om mennesker, der blev begravet levende. På sengebordet lagde han også et (solidt) reb, der fulgte ham på rejserne. Så var han sikker på at kunne redde sig ud af overnatningsstedet i tilfælde af brand.

Thisted Havn 1859

Men det var Limfjorden, det var Thisted, vi forlod.

H. C. Andersen var på rejse i fjorden i 1859, men der var kun tid til at bese byen fra søsiden.

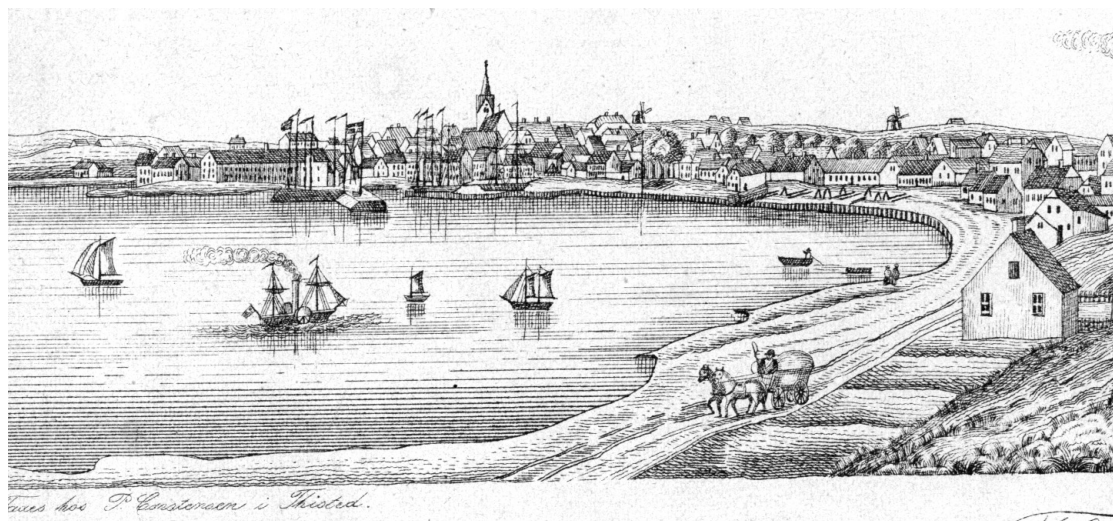
Det er så blevet Thistedes skæbne i digte-rens verden: Dr. Heiberg og frue, frk. Andersen der altid kom for sent og så byen Thisted, der ligger derinde.

Digteren var 54 år og på en Vest- og Nordjyllandsrejse, det var i juli måned, og han havde opholdt sig på Nørre Vosborg som gæst hos etatsråd Tang; han var taget til Lemvig, hvor han indskibede sig for at sejle østpå gennem Limfjorden.

Flere år senere beskriver han Oddesund, »hvor Tysklands Keiser engang plantede sin Fane og vilde, at Danskhed skulde døe«.

Og Thisted-besøget:

»Vi kom til Thisted. Hexeprocessernes By, som Holberg fortæller os om. Vi vare ved Landingsbroen; jeg sad i Kahytten, da man kom og kaldte mig op paa Dækket. Venner af mine

Thisted Havn 1857. Udsnit af »Prospect af Thisted«, der i annoncer i den lokale avis blev tilbudt thistedboerne (Lokallhistorisk Arkiv).

Digtninge stode på Broen for at bringe mig et rungende Hurra.»

Ikke mere Thisted i denne sammenhæng. I næste linje er skibet ankommet til Aalborg.

Men hvis man går til dagbøgerne, får læseren straks mere at vide. De er skrevet tæt på begivenhederne, oplevelser og mennesker er i frisk erindring, intet og ingen skal gå til spilde; dagbøgerne er ikke skrevet med offentliggørelse for øje, men har været et afgørende arbejdsredskab i »digterværkstedet«:

»Løvedag 23. Sov ikke hele Natten og var oppe Klokken halv tre. Blev af Tang og Frue fulgt ombord. Der var en forsviret Pasageer, som sagde han kjendte mig fra Agentinde Zinn. Det blæste temmelig og var stærke Bølger. En Frøken jeg har set hos Hartmans og en norsk Dame ombord. Struer er en By i Opkomst; en ung Mand paa Strandbredden hilsende glad ved at see mig. Thisted laae anseelig; her stod Sønnen af Ludvig Møller og hilsende samt Flere, man ventede mig til Byen og bleve overraskede da jeg sagde jeg gik videre, en Embedsmand tilbød mig sit hus. Da jeg var kommet ned i Kahytten blev jeg kaldt op og fik fra Strandbredden et skingrende Hurra!«

Thisted-besøget er dokumenteret i »Thisted Amtsavis og Avertissementstidende«, der lørdag den 23. juli 1859 noterer:

»Digteren Prof. H. C. Andersen anløb idag (paa Reise til Frederikshavn) med Dampskibet vor Havn og bragtes af de der Forsamlede et begejstret »Leve!«.

Hverken mere eller mindre. Fire linjer. Så var der betydeligt flere i omtalen af Koldby-dyrskuet, der havde samlet mennesker såvel fra landet som fra Thisted, *»hvilket tydeligt viste, at de forrige Aars Dyrskue ledsagende Forlystelser, som i Aar gjentoges efter en større Maa-*

Tegnet 1859 af Henrik Olrik; tegningen blev almindeligt kendt gennem et træsnit i *Illustreret Tidende*, som bragte det juledag samme år.

Lemvig til Aalborg, var sandsynligvis den lille postdamper »Liimfjorden«, som i 1852 blev indsat i fast rutefart mellem Aalborg og de vestlige Limfjordsbyer. Dampere medførte ikke gods i nævneværdigt omfang, men stort set kun post og passagerer. Derfor må de enkelte anløb undervejs på ruten også antages at have været af relativ kort varighed.

På nettet (www.hca2005.dk) er der et sammentrag af dagbogen for Jyllandsrejsen i 1859. Heraf fremgår det, at der på den sørejse, hvor H. C. Andersen var passager, kun blev foretaget anløb i Struer og Thisted. På et søkort kan distancen Lemvig-Struer-Thisted-Aalborg udmåles til godt 100 sømil, som den lille postdamper må formodes at kunne tilba-

En digters bagage anno 1859. »At rejse er at leve«, sagde H. C. Andersen. Men han tog sine forholdsregler. Til rejseudstyret hørte et redningsreb, så han i tilfælde af brand altid kunne undslippe. Udstyret kan ses i H. C. Andersens hus i Odense.

gelægge på max.10-11 timer. Medregnes de to anløb med max. en halv time til hver (snarere mindre), så kunne sørejsen fra Lemvig til Aalborg gøres på max. 11-12 timer. Sandsynligvis har skibet kun ligget ved dampskibsbroen i Thisted i den korte tid, det tog at ekspedere postsækkene, ilandsætte eventuelle passagerer og medtage nye. Det hele har måske kun varet et kvarters tid – også dengang var tid jo penge.

Hvis hele sørejsen Lemvig-Aalborg gennemførtes på én dag og med relativt kortvarige anløb undervejs, har der med andre ord ikke været mulighed for de store foranstaltninger – endsiges været mulighed for at få den berømte digter op på havnekajen og ind i byen. Han ville ellers have sat endog stor pris

på det. Og det er heller ikke sandsynligt, at nyheden om den celebre passager skulle være nået til Thisted før dampskibet. Der var jo ikke telefoner på det tidspunkt – heller ikke telegrafforbindelse mellem Thisted og de andre vestlige Limfjordsbyer. Forbindelsen gik kun østpå.

Umiddelbart forekommer det mest sandsynligt, at nyheden om den berømte passager først efter damperens ankomst nåede at brede sig til havnens umiddelbare omgivelser, og at der herefter naturligvis opstod en spontan sammenstimlen på broen.

Og blandt thistedboerne på havnekajen var J. P. Jacobsen ifølge »Thisted Købstads Historie« (1994) med henvisning til Søren Hallars bog »J. P. Jacobsens hjem og barndom«. Her hedder det dog, at J. P. Jacobsen *kunne* være blandt dem, der var på kajen hin sommerdag.

Men kan det tænkes, at nyheden om Den Store Digters ankomst kan være nået til Thisted via en anden kanal end pr. telegraf? Vi vover et halvt øje!

Første eventyr-generation

J. P. Jacobsen var som nævnt en dreng på 12 år i 1859; hans barndomshjem lå tæt på havnen, hvor en have – og et tilhørende lysthus – senere blev anlagt og skulle blive næsten lige så berømt i verdenslitteraturen som H. C. Andersens barndomshjem i Odense. Jens Peter færdedes fra de tidligste år hjemmenvant på havneområdet, man kan forestille sig, at han har været blandt de første, der erfarede, at Den Store Digter var på fjorden.

Vi får i dagbogen at vide, at blæsten gik frisk over Limfjorden den dag i juli 1859: »*Det blæste temmelig og var stærke bølger*«. Det har været en noget hård dag for den sarte og ikke længere helt unge digter H. C. Ander-

sen. Han pådrager sig da også en forkølelse, som han døjer med den følgende uge i Aalborg og senere i Hjørring og på Børglum. Og H. C. Andersen må have været ret tidligt på de lange ben i Lemvig den dag, han påbegyndte turen mod Thisted. Det kan måske forklare, at han var kommet til at stoppe gæstgiverens sengetæppe ned i sin kuffert. Det har han nemlig en del ulejlighed med at få returneret, da han er ankommet til Aalborg.

H. C. Andersen blev hyldet overalt, hvor han kom frem. Han har været en »superstar« på en måde, som vi næsten ikke kan opfatte en forfatter i vore dage – ja, nærmest som en nutidig film-berømt eller rockmusiker.

På Nørre Vosborg havde 100 – mest bønder – deltaget i en fest for ham, og i Aalborg, Hjørring og Frederikshavn er der stor festivitas, da han dukker op. Og rejsen har sikkert været omtalt i hovedstadsaviser – der jo også i enkelte eksemplarer nåede ud i provinsen og altså også til Thisted – og der har været en forventning om, at han ville dukke op. Han fortæller, at i Lemvig – hvor han var omsværmet af drenge og piger – var en lille dreng mødt op kl. 4 om morgenen en lørdag for tidligt for at hilse på!

Det er i øvrigt tankevækkende, at de børn, der rundt omkring råber hurra for den fine etatsråd, må være den første generation af danske børn, der er vokset op med H. C. Andersens eventyr: Klods Hans, Prinsessen på ærten, Tinsoldaten og alle de andre. Den første samling eventyr »fortalte for børn« kom i 1835, men det var først efter Orientrejsen i 1840-41, at H. C. Andersen virkelig kom i omdrejninger som eventyrproducent. Da J. P. Jacobsen lader sig føde i 1847, havde det særlige andersenske eventyr netop haft sit store gennembrud både i Danmark og internationalt. Så Jens Peter er ganske givet vokset op med eventyrerne. Måske ikke derhjemme,

men så i realskolen, hvor man ikke rigtigt kan forestille sig, at den vidende og kultiverede – og kendte – rektor N. V. Müller ikke har læst eller fortalt H. C. Andersens eventyr.

Jo – 12-årige Jens Peter må have været på havnen 23. juli 1859!

Hvis han da ikke var på familiebesøg ude i Ræhr, hos en kammerat i Hansted, eller ude at botanisere i omegnen eller »forskede« langs fjorden! Hvis han da ikke sad fordybet i en bog derhjemme – af H. C. Andersen!

Afkrogen Thisted

1850'erne var en opgangstid for Thisted. En låne- og diskontobank blev oprettet, almindelig gadebelysning, med tran, indførtes, der blev bygget et amtssygehus, havnen blev udvidet og byområdet gjort større. Samtidig etableredes en telegrafforbindelse med de nærmeste købstæder på østkysten, og en realskole blev oprettet. Det var her, embedsmændenes og de velstående handelsmænds børn fra byen mødtes med proprietærernes børn ude fra oplandet. På 20 år blev byens indbyggertal fordoblet, så det i 1860 var på 3126. Men trods al fremgang var Thisted dog stadig en afkrog af landet. Selv et nok så kort besøg i 1859 af landets største digter har haft betydning – og kastet lidt glans over denne »afkrog«.

J. P. Jacobsen var elev i realskolen fra 1856 til 1862 – og blandt de ringeste. Hans evner var større end fliden. Det viste årsprøverne, hvor han altid formåede at tage sig sammen. Han var sjusket og manglede koncentrations-evne, noget der kom til at følge ham resten af livet. Han spredte sig over flere interesser. Det begyndte tidligt. Da han mange år senere blev opfordret til at give biografiske oplysninger til brug i forbindelse med en udgivelse, skriver han:

Jens Peter Jacobsen. 14 år og konfirmand. Det tidligst kendte billede af den senere digter. Og to år efter H. C. Andersens besøg i byen. Efter al sandsynlighed var Jens Peter blandt dem, der hyldede eventyrdigteren. (Lokalhistorisk Arkiv).

»Jeg begyndte at gaa i Skole, da jeg var fire aar, og jeg begyndte at skrive Vers da jeg var 9 og gjorde det hele min Barndom igjennem, og min øvrige Levetid da for resten ogsaa. Da jeg, 16 Aar gammel, kom til Kjøbenhavn, kjendte jeg Wessel, Holberg, Ingemann, Øehlenschläger og Heiberg ud og ind, og det meste af de øvrige klassikere ogsaa, lige fra Tode, P. A. Heiberg til Bjørnstjerne Bjørnsons første Arbejder...«

Spildt barndomstiden i Thisted havde Jens Peter alligevel ikke, han var tidligt blevet op-

taget af både naturvidenskab og digtning. Han nævner ikke H.C. Andersens navn, hvis denne da ikke falder ind under »øvrige klassikere«. Senere mødte thyboen som etableret digter i København »Etatsråden«, det var da han var kommet ind i kredsen af, hvad der senere er blevet karakteriseret som »det moderne gennembruds mænd«. Når han i brev hjem til Thisted titulerer H. C. Andersen som »Etatsråden«, kan grunden være, at han fandt, det ville gøre større indtryk på forældrene end »Digter«.

Og måske hjælpe en anmodning om økonomisk støtte lidt på vej. Der skulle jo list til at lokke penge ud af »de gamle«.

Brødrene Edvard og Georg Brandes havde forståelse for J. P. Jacobsens format, iblandet et vist forbehold, fordi ikke alt, hvad han skrev, faldt ind under de paroler, Brandesbrødrene udstedte i gennembruddets uhellige navn. Især Georg Brandes havde sit hyr med at holde sine folk til ilden og sammen på tropperne. Med de andre i kredsen delte han dog den særlige ømhed og skyhed omkring et dødsmerket menneske – Jacobsens tuberkulose var allerede i 1874 erklæret for håbløs. Det var i øvrigt førnævnte læge Peter Wilken Heiberg, der i Thisted først diagnosticerede J. P. Jacobsens dødelige sygdom, da digteren vendte hjem til Thisted fra den udlandsrejse, der skulle vise sig at blive den sidste.

Darwin, aberne og Gud

Der er en anden og spændende – indirekte – forbindelse mellem J. P. Jacobsen og H. C. Andersen.

Bindeleddet mellem de to hedder Charles Darwin, og de to digtere mødes i »Nyt Dansk Månedsskrift« i 1870, da J. P. Jacobsens introduktion til Darwin står side om side med H. C. Andersens sidste nye eventyr »Det

Utroligste«, der fortæller om en åndelig barbar, som springer ind på livets scene og vandeliserer livets evige værdier.

Og Andersen har næppe kunnet dy sig for at læse om dette nye verdenssyn, som i den grad lagde en bombe under hans egen gudstro. Det er senest blevet dokumenteret i kritikeren Jens Andersens to binds-værk om H. C. Andersen, der udkom i 2003.

Jens Andersen påviser, at digteren H. C. Andersen og naturvidenskabsmanden Charles Darwin begge som unge mænd i begyndelsen af 1830'erne var stævnet ud på opdagelsesrejser, der skulle vare resten af deres liv og handle om menneskets eksistens:

»Andersens litterære kurs mod Fatamorgana var ikke mindre determineret end Darwins naturvidenskabelige togt til Galapagos, og hvor videnskabsmanden blev på landjorden blandt dyrearterne for at føre det moderne menneske tilbage til sin vugge, rejste digteren ind i sjælen og ned i menneskesindet. Begge stillede de samme fundamentale spørgsmål: Hvem er vi? Hvor kommer vi fra? Og hvor kan det tænkes, at vi skal hen?«

For H. C. Andersen var Fatamorgana »Livets magiske Trylleland, der bestandigt flytter sig, naar man kommer nærmere«, som han beskriver det i sin første rejsebog, »Skyggebilleder« fra 1831.

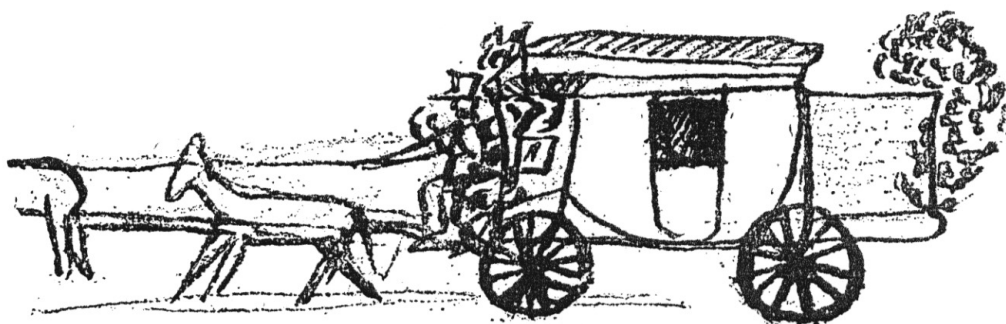
Det var som nævnt fra J. P. Jacobsens artikelserie i »Nyt Dansk Månedsskrift«, at H. C. Andersen havde sit kendskab til Darwins evolutionsteori. Tidsskriftet var forum for den nye tids tanker og idéer, og det var her, det blev diskuteret, om mennesket var skabt i Guds eller abens billede. Her bliver det forkyndt, at mennesket var opstået i en verden uden nogen form for guddommelig styrelse. Alt var blevet til alles kamp mod alle. For H. C. Andersen var det sørgelige tanker, der underkendte det eventyrlige i mennesket.

Det var heller ikke digteren J. P. Jacobsens ærinde at blive i den videnskabelige beskrivelse af livet, også han ville noget mere og dybest set gennem sproget i alle dets afskygninger trænge ned til lag i naturen og den menneskelige eksistens, der ikke kunne iagttages nøgternt eller via et mikroskop.

Den jyske forbindelse

H. C. Andersen betrødte ikke den thylandske jord; men *den*, der fra søsiden har beundret Skyum Bjerge, skrænterne ved Silstrup og har ligget ved kajen i Thisted, *han* har nu også været i Thy.

Jylland var dog ikke ukendt land. Sammen med maleren Martinus Rørbye havde han på tidligere rejser udforsket Jyllands lyngklædte hedeland og sandklitterne. Rørbye havde fa-

Diligence i H. C. Andersens egen streg i 1850'erne. Forreste hest er kun tegnet halv – i fart.

»O reise! Reise! Det er dog den lykkeligste Lod! Og derfor reise vi ogsaa Alle; Alt reiser i det hele Univers! Selv den fattigste Mand eier Tankens vingede Hest, og bliver den svag og gammel, tager Døden ham dog med paa Reisen, den store Reise, vi alle reise. Bølgerne rulle fra Kyst til Kyst; Skyerne ile hen ad den store Himmel og Fuglen flyver med over Mark og Enge. Vi reise Alle, selv de Døde i deres stille Grave, flyve med Jorden rundt om Solen, ja »reise«, det er en fix Idee hos det hele Univers, men vi Mennesker ere Børn, ville endogsaa lege »at reise« midt under vores og Tingenes store, naturlige Reise.«

H. C. Andersen: Skyggebilleder (1831)

militærtilknytning til Thy, hvor han i perioder opholdt sig og arbejdede. Han hentede flere motiver fra naturen og folkelivet. Jackie Wullschlager fortæller i sin H. C. Andersen-biografi (2000), at Rørbye opmuntrede H. C. Andersen med den udprægede visuelle fantasi til at se med en malers blik:

»Han overtalte ham endda til at lave skitser, og han var den første, der udviklede Andersens evne til at fremkalde landskaber«.

Martinus Rørbye hentede til gengæld inspiration til nogle af sine malerier i H. C. Andersens Jyllandsdigte. H. C. Andersen vendte sig mod Jylland, da han efter 1830 ville afbilde naturen og havets rytme. Han begyndte i digtform at skrive en række jyske billeder, der kom med i »Phantasier« og »Skizzer« fra 1830'erne. I Jylland fandt han også stof og inspiration til »Vinden fortæller om Valdemar Daae og hans Døtre«, der var udkommet få måneder, før han begav sig ud på Jyllandsrejsen 1859. Og han vendte tilbage til billeder af Jyllands vildmark som symbol på naturens ubarmhjertige fatalisme i historier som »En Historie fra Klitterne« og »Bispen paa Børglum og hans Frænde« i 1850'erne og 1860'erne.

»Bispen paa Børglum og hans Frænde« blev trykt første gang i Illustreret Tidende i januar 1861. Og der kan næppe være tvivl

om, at den er inspireret af rejsen i sommeren 1859. Den handler om bisp Oluf Glob (1252-1260), der prøvede at tilrane sig en afdød frændes gods. Han sætter en svoger, Oluf Hase fra Salling, stævne i Hvidbjerg Kirke på Thyholm selveste julenat. Oluf Hase bliver forsinket af storm ved Oddesund, og da han endelig når frem, har den afdøde frændes søn allerede dræbt den onde Oluf Glob foran alteret i Hvidbjerg Kirke. Den betragtes langt fra som H. C. Andersens bedste historie, men der er nogle stærke natur- og stemningsbilleder undervejs.

»En Historie fra Klitterne« var direkte inspireret af rejsen i 1859. Den udkom første gang i december 1859 og er skrevet kort efter besøget i Skagen og ved Vesterhavet. Historien foregår især søndenfjords (Husby Klit og Nørre Vosborg spiller en fremtrædende rolle) og så i Skagen, hvor hovedpersonen (et højadeligt spansk lille drengsbarn, der via en stranding vokser op hos en fattig fiskerfamilie) ender sit unge liv. Han rejser godt nok hen over Limfjordslandet, men det klares i en enkelt og kort sætning. Men også i denne historie er der en del vestkyst-atmosfære – ligesom heden er med.

Dengang var der ikke turister ved Vesterhavet og for den sags skyld heller ikke i Skagen. Det var landets mest øde egne og befolkningen stort set ukendt. I bedste fald var den kun kendt fra Steen Steensen Blichers novel-

ler. »En Historie fra Klitterne« blev vel modtaget af dagspressen og med rette – den betragtes som en uomgængelig klassiker i dansk litteratur.

De nævnte historier er eksempler på, hvordan H. C. Andersen bruger sine rejser. Selv om han er søsyg og forkølet og løber ind i andre fortrædeligheder, der kan slå nutidsrejsende omkuld – og alle råber hurra for Den Store Digter – så er han hele tiden en professionel skribent, en kunstner, der under alle omstændigheder er i stand til at bruge både øjne og ører. Alt og alle fra denne virkelighed, han er »på research i«, kommer på skrift, kommer ind i dagbøgerne. Og så trykker han på fantasiknappen, når han sidder derhjemme i de små stuer i Nyhavn 18 i København. Med dagbogen, almanakken og

tegnede skitser, collager og klip, som den bank, hvorfra han trækker stoffet ud til historier og eventyr, der skal få millioner af læsere over hele verden til at opdage denne – *virkelighed!* Se den måske for første gang!

Det er tankevækkende, at lige bortset fra Steen Steensen Blicher (1782-1848), der jo som følge af sin geografiske placering er et særtilfælde, så er H. C. Andersen den første og næsten den eneste af den såkaldte »guldalders« digtere, der når så langt som til Thisted og Skagen. Den eneste, der har et tilsvarende vovemod og trang til opdagelsesrejser, er M. A. Goldschmidt (1819-1887), der i 1865 – da danskerne havde alvorlige tømmermænd efter nederlaget i krigen mod tyskerne – påtog sig at finde ud af, hvad der var tilbage af jysk territorium. Han rejste fra Aalborg til

Peter Wilken Heiberg, der optræder flere steder i H. C. Andersens dagbøger – og som var dén, der diagnosticerede J. P. Jacobsens tuberkulose – praktiserede i Thisted 1869-1879. Han havde deltaget i krigen i 1864, hvor han fik praktisk kirurgisk erfaring. Tog lægeeksamen nogle år senere og blev landskendt for sin gynækologisk operative virksomhed. Han udførte allerede i 1869 det første heldigt gennemførte kejsersnit, hvor også moderen overlevede. I Thisted-perioden udførte han 17 operationer i bughulen, og det skete på køkkenbordene i hjemmene. Han havde en for datiden meget høj overlevelsesprocent. Senere udførte han banebrydende operationer på amputations-området, og han var den første herhjemme, der lavede en hjernesvulstoperation. Og så var P. W. Heiberg den første, der påviste sammenhængen mellem en kløende hudlidelse og en midelarve i Thisted, kendt som augustmiden, der fortsat forskes i og som dukker op i bestemte områder af byen – og i avisen – i den måned, der har givet miden navn. Heiberg blev senere overlæge i Viborg.

Peter Wilken Heiberg – læge i Thisted og ven med både H. C. Andersen og J. P. Jacobsen. (Lokalhistorisk Arkiv).

Skagen – og så hele vejen ned langs vestkysten til og med Thy. Og skrev en journalistisk reportage-bog om rejsen: »Dagbog fra en Rejse paa Vestkysten af Vendsyssel og Thy« (1865). Men det er jo flere år efter H. C. Andersen. Det fortæller noget om, hvordan Danmark var skruet sammen dengang. Eller rettere slet *ikke* skruet sammen. Og om forholdet mellem hovedstadskultur og provins.

H. C. Andersen delte »stof« med Thisteddigteren J. P. Jacobsen – historien om Marie Grubbe. Hos H. C. Andersen hedder den »Høns-Grethes Familie«, et langt erotisk eventyr med en mandhaftig heltinde, Marie Grubbe, der forlader sin rige mand til fordel for rå elskere. Hun er en sær skikkelse i dansk litteratur. Fortællingen om hendes ubeherskede seksualitet, der fører til hendes fald, havde H. C. Andersen haft i tankerne i mange år. Han læste den som ung i Steen Steensen Blichers »Brudstykker af en Landsbydegns Dagbog«.

To år efter H. C. Andersens fortælling – 1876 – udkom J. P. Jacobsens version af det samme stof, men i en helt anden udformning og i et sprog, der sikrede thistedboen berømmelse ud over landets grænser: Romanen »Fru Marie Grubbe«.

Gådefuld – og original

H. C. Andersen nåede ikke at sætte sine ben i Thisted. Det blev til et improviseret »leve« på havnen. Vi har det sort på hvidt i den lokale avertissementstidende. Og i digterens rejsebeskrivelser og dagbog. »*En af de berømteste Mænd i det ganske Europa*« er H. C. Andersen blevet beskrevet i en samtidig kilde. Fra en anden kilde kan vi få et indtryk af, hvad det var for en person, thistedboerne kunne have mødt, *hvis* der havde været tid til et længere besøg i byen. Det stammer fra et besøg to år

Søndag den 13. september 1868:

»Bygeveir. Tilmorgen kun 6 Graders Varme. Spiist Frokost hos Blochs med Melchiors. Gaaet ind, mødt Cultusministeren Pastor Hansen og med ham besøgt Grevinde Frijs og gratuleret Sara Krieger til Forlovelsen med Dr. Heiberg i Thisted. Brylluppet skal staae om en Maaned.«

tidligere – i 1857 – hos digterkollegaen Charles Dickens i England. Dickens' børn glemte aldrig besøget.

»*Hans adfærd var henrivende enkel, som man ville vente det ud fra den skrøbelige finhed i hans bøger. Han var ifølge sagens natur meget interessant, men absolut noget af en original*«, skrev Henry Dickens, mens søsteren Kate ligeud erklærede sig frastødt af H. C. Andersens »*høje, ucharmerende fremtoning*«, og de besynderlige episoder, han afstedkom. Fru Dickens glemte i al fald ikke den morgen, da hun fandt gæsten liggende på græsplænen opløst i gråd, mens han fægtede med en dansk avis, der havde en dårlig anmeldelse af hans seneste bog. Charles Dickens var også selv ved at køre træt. »*Vi døjer en hel del med Andersen*«, betroede han en af sine venner.

I forbindelse med forberedelserne til fejringen af 200 året for H. C. Andersens fødsel blev der rettet henvendelse til byer rundt om i landet, der blev bedt om at give en melding tilbage om eventuelle H. C. Andersen-relationer.

I Thy var det så som så med noget konkret, og et så kortvarigt »besøg« som dét i sommeren 1859 – *det* er ligesom ikke noget at komme med. For alvor.

Men Thy har altså en lille flig af eventyret om denne Andersen, Danmarks nationaldigter par excellence, hvis digtning står distan-

cen den dag i dag. Han er Danmarks mest berømte digter og oversat til 150 sprog, fordi han henvender sig direkte til mennesker i alle aldre – uanset nationalitet og kulturbaggrund. Hans eventyr med den underliggende viden om menneskelivet taler lige ind i enhver. Og han har desuden dét, der skal til for at gøre ham interessant som menneske – han er gådefuld:

»Selv om han brugte 12 bind dagbøger på at krænge sig selv ud og beskrive den mindste lille vorte, er han alligevel gådefuld«, siger Jens Andersen, der brugte fem år på at kortlægge digterens univers og følge i hans rejsespor over hele Europa:

»Det er fænomenalt, at en forfatter kan krænge sig selv sådan ud, og så stadig fremstå som en gåde.«

Den anden Andersen

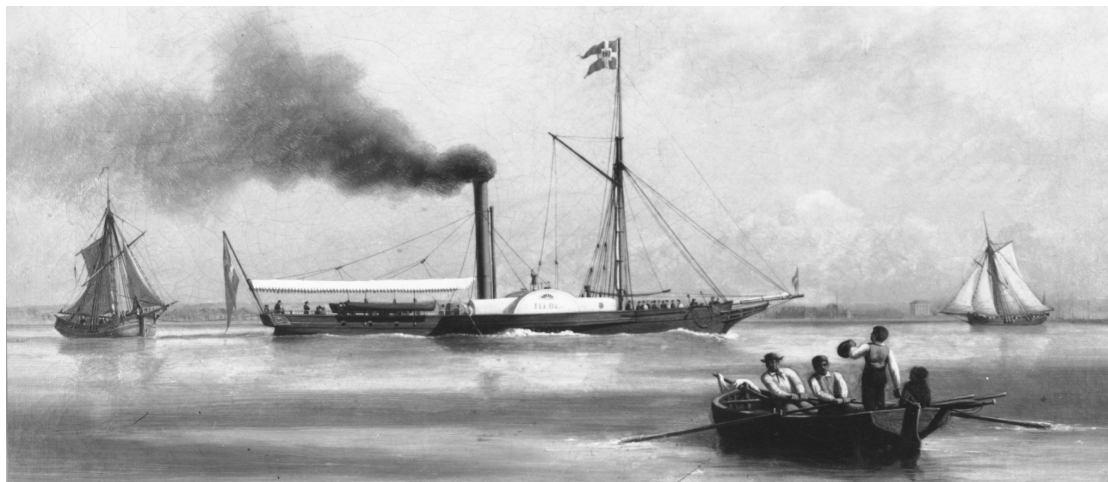
Sporene efter H. C. Andersen kan følges næsten overalt i den danske litteratur, og ofte har han som romanperson for en stund end- og taget ophold i andres værker.

Tirsdag den 3. marts 1874:

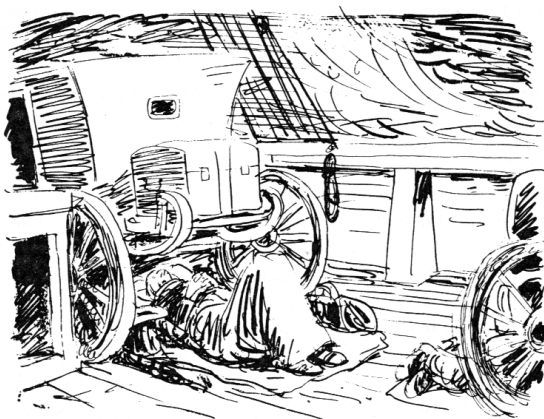
»Klart Veir, Solen formeligt varmer; spadseret med Westrup, men kom meget træt hjem. Middag hos Collins, sammen med Frøken Andersen fra Thisted, som altid kommer for seent. Hele Aftenen klistret og klippet paa mit Skjermbrædt. Seent i Seng. Diaréh!«

»Frk. Andersen« var identisk med Anna Marie Charlotte Andersen (1842-?) og datter af fiskerikontrollør, kammerråd Bertel Andersen, Thisted.

Således i Thisted-forfatteren Bent Hallers roman »Digterpjalt« fra 1991. Om en autentisk skikkelse i Vendsyssel i 1800-tallet: lejlighedsdigteren og bonden Carl Andersen, som livet igennem slås med jord og ord. Skriver salmer og digte, men lever af at være vandrelærer for de bedrestillede bønders børn og af at arbejde som karl på gårdene. En berømt skjald bliver han aldrig, men han opnår dog,

Maleri fra 1840'erne af hjuldamperen »H/S Hebe« – forløberen for dampskibet »Liimfjorden«, som H. C. Andersen rejste med i juli 1859. (Lokallhistorisk Arkiv).

At rejse var også rejsefeber, op at pakke inden dagry, ventetid, medpassagerer der irriterer, dårlige veje, hårdt vejr. Men når rejsevognen var kommet om bord på et skib, lagde digteren sig til rette under vognen: Godnat! Sådan som en af hans mange illustrationer, Herluf Jensenius, har skildret i 1942-udgaven af »Mit livs eventyr«.

at Chr. IX belønner ham med tredive rigsdaler og en kasse bøger for et hyldestdigt. Og så opnår han – i al fald i fiktionen hos Bent Haller 130 år efter – at hilse på sit store forbillede H. C. Andersen på Jyllandsrejsen. Sådan da.

»Digterpjalt« er en levende og tæt beskrivelse af en almuebefolkning, hvis sind er rundet af et ensomt og afsondret liv mellem to voldsomme have, sandflugt, Guds straf og Thors hammer. Fyldt med vejr, slid, fattigdom, nøjsomhed og mørkeangst. Det er også en skildring af kunstens vilkår og et møde mellem to digtere, de to gange Andersen, den etablerede og outsideren.

H. C. Andersen er på vej til Skagen:

»Carl gik lidt frem og tilbage foran kroen, hundrede skridt den ene vej, hundrede skridt den anden. Han fandt et rødt lommestørklæde frem og bøjede sig ned for at børste støvlesnuderne af. Solen var begyndt at bage og strømperne kradsede.

Han tog den høje hat af og tørrede panden og det tynde hår med kluden, så satte han hat-

ten på igen og talte endnu hundrede skridt den ene vej, og hundrede den anden.

Endelig kom postvognen til syne. Postillonen, der var iført en iøjnefaldende rød kappe, og sort kasket med blank skygge, blæste i hornet, tre flotte trut med krøller og vellyd, så krokarlene kunne komme og tage sig af de svedige heste.

Der var kun én passager med vognen. Han stak hovedet frem i døren og så lidt fortumlet ud. Postillonen sprang ned fra bukken for at åbne døren. Han tog kasketten af og bukkede mens han holdt det snoede horn ind mod højre lår.

Det første der kom til syne var et langt tyndt ben, ligesom famlende og løst i leddene, så kom endnu et ben, to usandsynligt lange og tynde ben, så en mager hånd der holdt fast i den sort-lakerede dørkarm, en lang hånd i en en tynd sort handske.

Det var underligt for Carl at se, at manden bar handsker, det havde han aldrig set før, og så i den hede. Nu bukkede manden sig for ikke at slå hovedet mod karmen.

Pludselig så det ud som om det var en kæmpe der masede sig ud, eller som om postvognen krympede. Det knagede i fjedrene og endelig stod digteren udenfor og kunne rette sig i vejret.

Han var høj og lidt krum. Han nikkede venligt til postillonen og de to karle der kom for at tage sig af hestene. De stod og måbede og digteren nød sin entré. Han gik et par tøvende skridt mens han holdt fast i jakkens lange skøder. Derefter holdt han begge arme ud fra kroppen og tog en dyb knæbøjning. Han pustede lidt, men det bekom ham vel, det var tydeligt. Hans ansigt var ikke længere så anspændt.

Hvor var han dog høj. Hans arme hang lidt slappe ned og han så pludselig over på Carl og smilede med store hvide tænder. Det var nok et gebis?

Carl trådte frem, nu skulle de hilse på hinanden. Papirerne lå klar i lommen, fat mod.

Hans Christian Andersen så så stolt ud, men det behøvede ikke at betyde at han ikke kunne snakke med en ganske almindelig mand.

– Det er jo herligt, sagde Hans Christian Andersen. Hans stemme var svag, som en kvindes, lidt pibende, lidt knirkende, stemmen passede ligesom ikke til staturen – ja, tak, hvis du ville tage min frakke, det er sandelig blevet lummert.

Carl havde rakt hånden frem, men i stedet for at hilse lagde digteren sin tunge overfrakke, og den høje hat, over Carls arm.

Der stod han så, rød i hovedet. Han kunne ikke gøre andet end at gå efter digteren der med lange skridt nærmede sig kroen.

Nu kom kromanden ud på trappen sammen med en tjener der forsovet var ved at knappe sin vest. Kromanden rynkede overrasket brynene da han fik øje på Carl. Han bukkede

samtidig dybt for digteren og sagde nogle få velvalgte ord, og så blev Hans Christian Andersen vist ind i den fine stue. Han var sulten og ville gerne have stegt rødspætte med kartofler og persille, hvis det ikke var for bekesteligt.

Digteren beklagede sig i høje vendinger over at han ikke havde så mange penge. Om han måske kunne betale med et digt, mindst tre vers, om Aalbæk kro?

Det forslag hørte kromanden ikke.

Carl stod og vidste simpelthen ikke hvad han skulle gøre med digterens hat og overfrakke, selv om det selvfølgelig var en slags ære. Han blev stående i døren indtil kromanden kom tilbage.

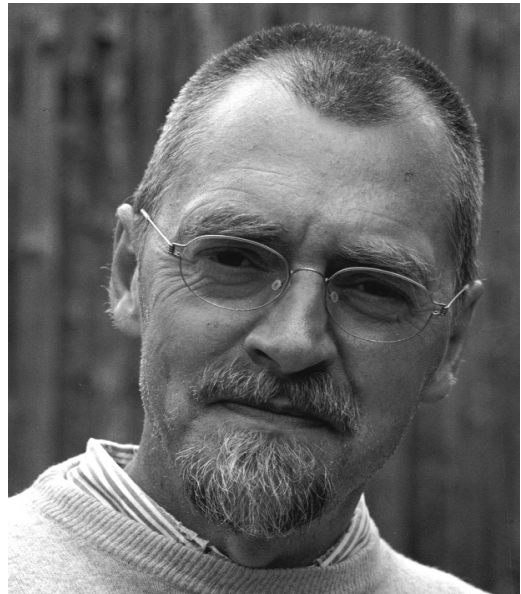
– Jeg synes nok det var dig, sagde kromanden vredt og tog overtøjet – hvad skal du her?

– Jeg skal tale med digteren.

– Nå så det tror du.

Resten er fiktion

Bent Haller (f.1946) har et stort forfatterskab bag sig med værker i næsten alle genrer og for næsten alle aldersgrupper. Hvert år føjes en ny titel til værklisten. Ikke noget med skriveblokeringer her. Året før 1800 tals-romanen »Digterpjaltten« med mødet mellem de to digtere, Andersen og Andersen, den totalt ukendte og den verdensberømte, havde han været nede i et helt andet århundrede: 1100 tallet med »Det romanske hus«, en kollektivroman hvor Thy spiller en ikke uvæsentlig rolle. Bag begge romaner ligger et stort research-arbejde, så de to århundreders detaljer er på plads, når digteren tager over og sprogligt skaber et helt nyt univers. Om mødet mellem de to digtere i sommeren 1859 fortæller Bent Haller: »Man ved (jævnf. papirer i landsarkivet) at Carl Andersen havde til hensigt at møde H. C. Andersen på Ålbæk Kro, men at kromanden forpurrede det. Resten er fiktion.«

Thisted-forfatteren Bent Haller har i en roman skildret H. C. Andersen på den rejse i Jylland i sommeren 1859, der også omfattede Thisted. (Foto: Forlaget Høst & Søn)

– Jeg har nogle digte som han skal læse.
– Den herre vil ikke forstyrres nu, sagde kromanden – og tror du så ikke, du skulle gå hjem og passe dit arbejde, i stedet for at du gør os alle til grin.«

Løjligheidsdigteren og bonden Carl Andersen kommer ikke videre. Han har ellers taget sine kirkeklæder på. Men han har da set digteren, hilst på ham så at sige, hjulpet ham med tøjet, som det hedder hos Bent Haller i »Digterpjalten«.

En roman der kan anbefales både for menneskeskildringen og det overbevisende billede af 1800-tallet, der tegnes i et sansemættet sprog – oplevet nedefra.

Indirekte giver romanen en forståelse af samfundet og byen Thisted, som H. C. Andersen ankommer til i sommeren 1859. Måske endda en forståelse, der rækker dybere end de historiske kilder er i stand til at give i dag – på så lang afstand:

»Han rettede ryggen udenfor på vejen og så sig ikke tilbage. Så begyndte han at gå hjemefter mens han hele tiden tænkte på at hans digte ikke var blevet ringere af den grund. Det var heller ikke Andersens skyld, han vidste intet.«

I øvrigt kan det lade sig gøre at følge H. C. Andersen til Skagen – i virkelighedens verden. Det er dokumenteret i rigt mål af lokale kilder og i den omfattende litteratur om Skagensmalerne. Og det handler ikke mindst om den måske betydeligste af dem: Anna Ancher (1859-1935). Vi er i bogstaveligste forstand

med, da hun ser det berømte lys over Skagen for første gang – ja, endda før. Det er det samme billede, der tegnes af eventyrdigterens ankomst. Han vækker opsigt, det er en begivenhed langt ud over det sædvanlige; hvad stiller man egentlig op med berømtheden – har han spist, hvad vil han have at spise, når han vender tilbage efter køreturene? Så megen uro er der på hotellet, at den højgravide Ane Hedvig Brøndum må gå til sengs og til verden kommer den lille pige, der senere får navnet Anna. Hun blev født 18. august, dagen efter H. C. Andersens ankomst til Skagen. Det var den irritable digters vredesudbrud, da han måtte vente på frisk fisk hentet ude fra Nordstranden, som gik fru Brøndum sådan til hjerte, at hun fik et ildebefindende, lagdes i seng og fødte den lille pige, »hvis livs eventyr i al sin enkelhed blev lige så mærkeligt som den store digters«, som Ole Wivel skriver i »Rejsen til Skagen« (1977).

En sådan opstandelse og måske mere til gik Thisted glip af, da digteren blev på dampskibet i havnen og lod sig hylde med hurra-råb og de efterfølgende fire linjer i den lokale avis. Og hermed forsvinder H. C. Andersen ud af denne historie. Men han vender tilbage – også til Thisted – når fejringen af de 200 år sætter ind herhjemme og i udlandet.

Det er mere end ganske vist...

Flemming Skipper

Født i 1939. Journalist 1955-1995.

Bidrag til lokalhistoriske bøger.

Kilder:

H. C. Andersen: »Mit Livs Eventyr« (Samlede Skrifter, 2. udgave 1876)

H. C. Andersen: Dagbøger, 1975 (Gad)

Frederik Nielsen: J. P. Jacobsen, 1968 (Gad)

Jackie Wullschlager: En biografi, 2000 (Hans Reitzel)

Jens Andersen: Andersen, 2003 (Gyldendal)

Svend Sørensen: Thisted Købstads Historie, bd. 1, 1994. (Knakken)

Søren Hallar: J. P. Jacobsens hjem og barndom. 1950 (Munksgaard)

Illustreret Tidende, 1992 (Fogtdal)

Berlingske Tidende 20.11.2003

Bent Haller: »Digterpjalten«. 1991 (Vindrose)